

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 10.

V Ljubljani, 15. maja 1882.

XXII. leto.

Meščanske šole z ozirom na predloženo šolsko novelo.

Hrup po nemških šolskih in nešolskih časopisih, ki se je bil zagnal zoper predloženo predrugačenje državne šolske postave s 14. maja 1869. l., polegel se je sicer nekoliko, a utegne se zopet razlegati takrat, kadar se bode o tem posvetovalo v gospodski in poslaniški zbornici. Nastali hrup je bil dvojen. Učitelji nemški so bobnali v obče zoper novelo, a še posebej zoper tiste določbe v njej, katere nameravajo meščanske šole nekako povzdigniti, ali prav za prav, nevolja je vladala v krogih tistih učiteljev splošne ljudske šole, kateri niso za to, da bi se meščanskim šolam dajale večje prednosti pred višje organizovanim ljudskim šolam. Ta prepir med avstrijskim nemškim učiteljstvom ni nov, živahen je bil zlasti pred nekaterimi leti v Beči in Gradci; a na novo se je bil oživel, ko je bila šolska novela začetkoma tega leta gospodski zbornici predložena. Ona namreč res ne poklada nižjim organizovanim ljudskim šolam, n. pr. enorazrednicam, toliko pozornosti, in iz nje se res ne dá sklepati, da naj bi se tudi v priprosti kmetski vasi enorazrednica z velikimi troški oskrbovala; na drugi strani pa nekako za odškodovanje poudarja važnost meščanskih šol z nekaterimi ugodnimi paragrafi. Naj ugodnejše določilo med temi je n. pr. ono, katero pravi, da naj bodo meščanske šole v bodočnost normalne pripravljevalnice za učiteljišča. Vsled teh za meščanske šole in meščanske učitelje koristnih paragrafov v tej noveli pozdravili so jo z veseljem Dunajski meščanski učitelji, kateri imajo za svoje tendence lastno društvo „Bürgerschule“ in lasten šolski časopis enakega namena, ki z obče avstrijskega stališča *) napravo meščanskih šol zagovarja. Teh nazorov (t. j. zagovarjanje meščanskih šol) se nekateri vladni šolniki začetkoma niso mogli poprijeti, a zdaj se je pa v vladnih krogih naprava teh šol zelo priljubila, kar več okoliščin svedoči, osobito pa omenjena novela, katero so Dunajski meščanski učitelji in tudi drugi v provincijah zastran dotičnih paragrafov hvalili; zbog tega pa so prišli v veliko nemilost pri svojih sobratih — ljudskih učiteljih. — Naj to prepirko nekoliko razjasnim tudi slovenskim učiteljem v „Učit. Tov.“ Najprvo naj jim pa namen meščanskih šol v obče razložim. V to svrho si dovoljujem ponavljati besede, katere sem bil priobčil že takrat (1878. l.), ko se je bila na Kranjskem prva in do zdaj edina meščanska šola (v Krškem) otvorila. Glasé se:

„Več narodov in dežel na Avstrijskem, zlasti napredni stanovalci slovanske in nemške narodnosti na Češkem in Moravskem, potem Nemci v doljni in gornji Avstriji in na Štajerskem ter Hrvati v civilnej Hrvatski in Krajini imajo že nekaj let več učilnic te vrste,

*) Veliko nemških šolskih časopisev pa ima pred očmi samo nemško-avstrijsko šolstvo.

od katerih jih je nekoliko nastalo na ta način, da so se prejšnje (nesamostalne) nižje realke prestrojile v meščanske šole, nekoliko jih je pa novo šolsko postavodavstvo na željo in s pomočjo občin in krajev ustanovilo. V zadevi teh šol so imele nove šolske postave to pred očmi, da so splošne ljudske (národne) šole namenjene le splošni omiki mladega ljudstva, onej omiki namreč, katero naj bi imel slehern državljan, slehern kmet, slehern rokodelec, delavec in dninar in tudi slehern hlapec, pastir in sleherna dekla. Poleg te splošne omike in izreje — taka je želja novih šolskih postav — naj se pa ponudi mladini v nekaterih krajih (Kranjske deželne šolske postave pravijo, naj bi vsak okraj imel eno meščansko šolo) prilika, da se v znanostih in urnostih, za praktično življenje potrebnih, še nekoliko boljše izučí, nego je to mogoče v občni ljudski učilnici. V tej poslednji je namreč v obstoječih dostikrat neugodnih okoliščinah zmožnemu in marljivemu učitelju mogoče le to doseči, da sposobne in šolo marljivo obiskajoče otroke v elementih (temeljih) vsega znanja (v čitanji, pisanji in računstvu) ter v tako zvanih realističnih predmetih (v zemljepisi z zgodovino ter v prirodoznanstvu) toliko izuri, da se jim kasneje vsakoršnega izobraženja odrekati ne more, kajti znajo prilično čitati, pisati in računati ter imajo v obče nekoliko pravih pojmov o svetskih dogodjajih, o naravi in o dr. Ali navadno ne moreš in ne smeš zahtevati od slehernega človeka, ki ti je samo občno ljudsko šolo z dobrim vspehom izvršil, da bi ti kako knjigo popularno-znanstvenega obsega dobro umeval, ali da bi samostojno prilično pravilno pisal pisma vsakdanjega življenja, ali da bi ti vse račune v trgovskih opravkih brez težav prav izvrševal. Človek z omiko ljudske šole utegne navadno — ako je tudi moralčno in krščansko vzrejen — postati le dober kmet, dober rokodelec, dober in pošten delavec in dr. Ako si pa želimo izuriti prav razumne kmetovalce, napredovajoče domače rokodelske mojstre, špekulativne domače trgovce, in v sploh nekakov omikan srednji stan, zaveden meščanski stan, rojen in izrejen na domačih tleh in ako hočemo povzdigniti domačo obrtnijo — tedaj moramo mladino naučiti še več, nego je to v splošni ljudski šoli mogoče.

Taka večja, vsestranska in temeljiteja izobrazba se pa ponuja ravno v meščanskih šolah, katere tudi lahko več storé, kajti pri manjšem številu učencev je večji broj učiteljev, nego v ljudski šoli, in navadno imajo prve na razpolaganje več učnih sredstev. (Mimo gredé naj si tudi to opomniti dovolimo, da so nasproti ljudskim in meščanskim šolam srednje učilnice le bolj pripravljevalnice za visoke šole, kjer se izobražuje učeni stan.)

Teh misli pa je tudi zdanja vlada. S pomočjo meščanskih šol, katerih je v Avstriji že nad 300, namerava povzdigniti obrtnijstvo, za katero je tudi ustanovljenih že nekaj višjih in nižjih obrtnijskih šol. Podloga tim obrtnijskim šolam pa naj bi bile ravno meščanske šole. Poleg tega je vlada sprevidela, da zdanje srednje šole*) le teoretično človeka izobražujejo, in da je teoretično izobraženih ljudi v Avstriji že dovolj veliko, vsaj pripravnih mest nima država za-nje v zadosti meri, kakor to spričuje veliko število profesorjev, ki so brez primernih služeb. — To so v obče pripoznane resnice, in meščanskim šolam (t. j. dotičnim paragrafom v noveli) protivijo se le tisti ljudski učitelji, kateri so dokazali, da more višje organizovana ljudska šola isto storiti, kakor meščanska učilnica. Da temu ni tako, priča že ves organizem poslednjih: Na meščanskih šolah delujejo bolj izobraženi učitelji, ki so morali težje preskušnje prestati; oni imajo le svoje skupine predmetov, iz katerih so baš izprašani; ne nalaga se jim toliko ur na teden, nego drugim (po noveli bode maksimum njih ur na teden 25), in ker je njih plača navadno boljša, a njih šola navadno s sredstvi učnimi bolje oskrbljena; zato ima njih delovanje v navadno

*) Nekoliko srednjih šol, na pr. na spodnjem Avstrijskem namerava se v kratkem opustiti, ker so preslabo obiskovane.

manje obljudenih razredih več vspeha, nego delovanje učiteljev v splošni ljudski šoli, katera nima teh prednosti. — Vse te prednosti, katere je meščanska šola v Avstriji že do zdaj imela, potrjuje šolska novela in jih še z nekaterimi novimi popolnuje. O vsem tem se bode sicer še bolj določno lahko govorilo takrat, kadar novela zakon postane, kar bi bilo s tega stališča vsekako želeli.

L.

Starostne doklade ljudskih učiteljev na Kranjskem.

Res je, da se je od 1873. l. dalje do današnjega dne za uredbo gmotnega položaja ljudskih učiteljev na Kranjskem postavnim potom precej veliko storilo, za kar smo vsi učitelji brez razločka vsem prizadevalcem iz srca hvaležni. — Skrbelo se je uže v prvem začetku šolske prestvaritve po postavodavnih organih ljudskim učiteljem naše kronovine ne le za stalno določene letne dohodke, nego tudi za starostne petletne doklade. Kar prave dohodke same na sebi zadeva, bili so še le s postavo z 9. marcija 1879. leta v štiri glavne razrede posebej razdeljeni in postavljeni, zoper kar se nič ugovarjati ne more.

Gotovo je pa, da, kar starostne petletne doklade zadeva, je postava — oziroma njene določbe v §. §. 30. in 87. — z 29. aprila 1873. l., katere še zdaj veljajo, mlajšim učiteljem na prvi pogled za celo tretjino ugodnejša in pravičnejša, nego starejšim učiteljem na deželi in v njenem glavnem mestu v Ljubljani. §. 30. te postave zagotavlja sicer vsem učiteljem, kateri so postavi gledé zapovedanih izpitov in drugih vnaajnost v tem obziru popolnoma zadostili, — brez razločka — po šest starostnih petletnih doklad od njihove najnižje dejanske letne plače, po 10% namreč — torej na deželi po 40 gold., a v Ljubljani pa po 60 gold. na leto za vsako posamezno petletnico posebej, ker je bila najnižja plača tedaj za učitelje na deželi 400 — a v Ljubljani pa 600 gold. — postavno priznana. Ker pa ta §. šolske postave gledé pravnih razmer učiteljev na Kranjskem še vedno popolnoma veljá ter se ni s postavo (novelo) z 9. marcija 1879. l. ob veljavo dejal, v katerej postavi razdelile so se učiteljske plače v štiri glavne razrede, namreč: 400, 450, 500 in 600 gold. na leto, kar znači najnižje določene plače vsakega oddelka ali plačilnega razreda (vrste), bi se morali pravilno od teh zneskov letnih dohodkov dotičnim učiteljem starostne doklade odmérjevati, ne pa od prejšnjih 400 in 600 gold., kakor bilo je to pred imenovano „novelo“ določeno. In teh starostnih doklad pravi in glavni namen je: učiteljem na Kranjskem od pet do pet let, če so tudi oni zadevajočim postavnim zaukazom na tanko zadostovali, njihove najnižje letne dohodke do spolnjenega 30. službenega leta po stopnjah zboljševati, do česar ima vsak tak (učitelj) tudi neovrgljivo pravico.

A uže v tej postavi — z 29. aprila 1873. l. ni pri tej pravični določbi napram učiteljskih starostnih doklad ostalo; naredil se je med starejimi in mlajšimi učitelji velik in očiten ter občutljivi razloček s §. 87. kot dopolnilnikom §. 30. iste postave. Ta §. (87.) priznava starejim učiteljem I. starostno doklado še le tedaj, kadar ima kdo uže celih 15 službenih let — po opravljenih postavno predpisanih izpiti in je poleg tega ob enem tudi zatrdno postavljen.

Ta določba, proti katerej bi se pa na Kranjskem morali skoraj vsi stareji učitelji v smislu članka letošnjega „Učit. Tov.“ šte. 3., stran 38.: „Držimo se trdno svojih postavnih pravic“, pravno ravnati, kar bi prizadejalo gotovo ogromnih stroškov dotičnikom namreč, da se tri službena leta za eno samo — ali celih petnajst službenih let le za pet všteva, je pa gotovo za vse stareje učitelje prehud, nezasluzen in neznosni udarec. Da so tudi

ti ob svojem času vsak na svojem mestu „mojstri“ biti morali, potrjuje najočividneje, a poleg tega tudi neovergljivo — dandanašnja inteligenca v vseh stanovih po vsi domovini, koje ni ravno malo število in katera je svojo prvotno oliko, ter krepki temelj za daljno napredovanje in izobražbo s prav malo izjemo edino le od strani in po starejih učiteljih v malih (trivijalnih) ljudskih šolah v zadostni meri prejemale, na podlogi katere se ji je bilo pozneje v srednjih in visokih šolah do zdanje časti, popolnosti in vrhunca pospeti mogoče. Dalnji dokaz točnega in racionalnega prvotnega poučevanja mladine v malih ljudskih šolah po starejih učiteljih so tudi srednje in visoke šole istega časa, katere bile so ob času prejšnje stare šolske uprave z ravno tako dobrim, če ne še z boljšim vspehom in napredkom obiskovane, kakor so zdanje.

Res, da preje učilo se je nekoliko manj predmetov, a to bolje, stvarno in za življenje med tem, ko je dandanašnja šola na podlogi obstoječih predpisov bolj teoretična nego praktična, ter z raznimi — nehasljivimi — predmeti sploh preobložena, poleg katerih se pa dosti potrebnega za javno — praktično življenje pogreša. Prejšnja stara šola, v kateri so mladino stareji učitelji dejansko in vzgledno poučevali, ima lepo in stvarno preteklost za sabo, na kojoj mora tudi ponosna biti; nasprotno pa nova šola v zdanjem deceniju nima še skoraj drugega vspeha pokazati, kot dosti večo spridenost mladine in pa razno telesno hiranje med taisto, ker so po novih postavah vsi zdatnejši ustrahovalni pripomočki napram kardinalnih pregreškov mladine popolnoma prepovedani, ter so učitelji, a ne pa sprideni učenci kazni razpostavljeni, in so učitelji dalje skoraj popolnoma samovolji učencev, ti pa — z mnogimi nepotrebnimi predmeti preobloženi — sami sebi in pa trmi staršev — prepuščeni. Pravi trnjev sad te šolske dobe pokazala bode pa v pravi podobi v malo letih bližnja prihodnost. — Ravno smokve pa — gotovo ne bodo!

Stareji učitelji imeli so pa poleg točnega, vestnega in natančnega spolnovanja svojih težavnih stanovskih dolžnosti tudi hud boj za obstanek svoj bojevati in prenašati; njihovi dohodki bili so takrat splošno tako majhni — in to z malo izjemo, — da mnogim ni bilo moč živeti, a tudi ne umreti — za prvo premalo, za drugo pa preveč. — Niso bile ob času stare šolske uprave ravno redke prikazni, da je učitelj, oziroma podučitelj — ki je bil vsestransko izprašan, — imel na leto kot tak, celih od 72 gold. 35 $\frac{1}{2}$ kr. do 157 gold. letnih dohodkov, a največ bilo je pa onih, kateri so po 300 do 315 gold. za pouk v šoli in oskrbljevanje orgljanja — za obojestranski trud torej — letnih dohodkov imeli. Koliko zatajevanja in varčnosti bilo je poleg pomanjkanja, stradanja, gladú in bede potreba, da se je mogel tak učitelj — osobito z družinico vred — prebiti in preriti, ter da je mogel in se čez glavo ni zadolžil — ostati in to od leta do leta, ne dá se dopovedati, nego to vedó najbolje oni stareji učitelji sami, katerim sta Bog in osoda dočakati dala današnjega časa! —

Pri vsem tem je pa te uboge trpíne, kateri so se sè življenjem in smrtjo poleg vestnega, natančnega in racionalnega spolnjevanja svojih stanovskih dolžnosti boriti imeli, še §. 87. postave z 29. aprila 1873. l. za celi dve starostni dokladi — po smislu črke — prikrajšal, kar je gotovo največja krivica in protinaravni nesmisel! — Ta paragraf je vsem dotičnikom na Kranjskem nezasluzeni in nehvaležni udarec zavedene in napredno-olikane dobe 19. stoletja.

Kar je vsak, ki je dostal zapovedano spraševanje in bil ob enem zatrdno postavljen, po dovršenih 5tih službenih letih ob času, ko je gori omenjena postava veljavo javnosti zadobila, krvavo in trudapolno zasluženega imel, za to mora se še od tistega časa naprej skoz celih dolgih 10 let v potu svojega obraza truditi, a kdor starejih je pa ravno ob času te postave svoje zadnje izpite za učiteljski stan dostal, mora celo dobo 15tih let neumorno truditi se, da se mu njegovi letni dohodki, kateri pri zdanji draginji živeža,

obleke in duševne hráne ravno sijajni imenovani biti ne morejo, po I. starostni dokladi zboljšajo, ako on preje pod težavnim bremenom duševno in telesno popolnoma ne omaga, ter od mravljišča te revne zemlje slovésa za vselej ne vzame.

Ta nezaslišani — protinaravni nesmisel občutijó najbolj stareji učitelji, kateri ga prenašati morajo, — a presodi ga pa tudi lahko vsakdo, kdor je pri njih prvotne véde in vzgojo prejemal, ter ima za človeško družbo, njene pravice ter za resnico bistro in objektivno oko!

Omenjeno naj bode še, da je sam §. 30. navedene postave — sicer na prvi pogled pravičen in objektivni — pri vsem tem svojem lesku tako temen in zamotan, da more vsakega učitelja, naj bode stare ali pa tudi nove šole — ob vseh šest petletnih starostnih doklad spraviti, ker se more na vse strani povoljno obračati in sukati, ter víti na desno in na levo, naprej in nazaj, kakor ravno prav pride — ubogim učiteljem na škodo, — to pa za to, ker — če kdo ni od petletnice do petletnice vedno zatrdno postavljen, vsako zapade, to je: če ti manjka do prve starostne doklade le še par definitivnih dni in si med tem časom iz nezadolženih vzrokov na drugo novo službo za par tednov provizorično nameščen, na kar zopet definitiven postaneš; misliš sicer, da imaš polno pravico do I. petletnice, a motiš se močno, ker moraš še celih pet let kot definitivnik zanjo truditi se. In taki slučaji morejo se do spolnjenega 30. službenega leta brez svojega lastnega zadolženja ponavljati, ter se ob vse — trdo zaslužene petletnice — kot poboljšek aktivne plače tvoje — pripraviti utegnejo, kar je tudi najslabejega vpliva za — pokojnino, katera se ti ravno za toliko prikrajša, kolikor kvinkvenij si zapadel. Ali ni to premiselka vredno? Gotovo! Taka se meni godí z II. starostno doklado, katero si pa z božjo pomočjo vender-le priboriti upam.

In — če so uže vsi oni paragrafi šolske postave, kateri učiteljem stanovske dolžnosti in delo nakladajo, povsem čisti, jasni, določni in korektni, zakaj bi nek potem takem tudi ne bili taki oni, kateri učiteljem pravne razmere in njihovo eksistenco urejujejo in določujejo? Kar je na eno stran prav, korektno in taktno, bode naj v posledici tudi na drugo pravično in nepristransko!

Ravno v tem obziru ima učiteljstvo na Kranjskem gledé svojih pravnih razmer še prav trdo steno prebíti, da mu skoz-njo milejše solnce boljše prihodnosti prisije.

Ker bode letos, ako Bog dá, zopet deželna učiteljska konferenca sešla se, ima tú kopico važnega gradiva prebaviti, kar se bode pa le zgodilo, ako bode učiteljstvo po vsej deželi prave in nevstrašljive možé svojega stanu kot poslance v taisto — volilo. V zadnjo tako konferenco jih je šlo iz dežele veliko na videz čistih in možatih — značajev — a iz nje prišla je le osmerica — neomadeževanih mož. — Pozor torej mili sobratje domovine!

M. Rant.

Nekaj o telovadbi.

V učnih načrtih imamo poleg drugih učnih predmetov tudi „telovadbo“. — Čudimo se, da se nahaja ta predmet še le v „novih učnih načrtih“ — mej tem, ko so že starodavni národi telovadili. Pri Grkih so se začénjale z dečkom telesne vaje koj, ko je deček bil že zadosti krepak, uže navadno okoli osmega leta. — Domá v očetovi hiši so se otroci z igranjem pripravljali na telovadbo. V Atenah so telesne vaje pripomogle, da je mladina lepo rastla, da se je krepila od dneva do dneva. Take vaje so se vršile v tako imenovanih „palestrah“ in „gimnazijah“. Te vaje pa so se vedno vršile tako, da se je oziralo na znano pedagogično vodilo: „od lahkega do težjega“. Dečke se ločili v 2 ali 3 oddelke in le pri večih svečanostih so se združili. — Vadili so se najpred kroglo

metati i. d. Po tem so sledile prve vaje z rokami in nogami; vadili so se skakati, tekati, plesati i. t. d. Pri telovadbi se je posebno gledalo na to, da so dečki lepo in spodobno stali. Tako in enako se je mladina že pri Grkih vadila; tedaj so uže Grki spoznali, da so telesne vaje koristne, in so jih zeló čislali. Večkrat so napravili „praznik“ z mnogobrojnimi igrami. K takim praznikom je vedno došlo mnogo ljudstva. Pa tudi Rimljani so enake telesne vaje zeló cenili. Od Rimljanov so se Grmani marsikaj naučili, in so jih tudi posnemali v telovadbi in bojnih igrah. — V srednjem veku najdemo take igre posebno pri plemenitaših — a tudi pri prostih meščanih. — Še le dandanes se je telovadba vpeljala tudi v naše ljudske šole — žal! da pa je pri nas na Krasu skoro le na papirji. *) Potrebno je, da se naša mladina že v nežni mladosti krepčá in utrjuje telo in zdravje, da bode zdrava in čvrsta, vesela in čila; duh se ji s tem vedno modrí po pogovoru: „V zdravem telesu biva zdrava duša“.

Res žalostno je, da nahajamo še sim in tje šole, kjer se mladina telovadbe ne uči. — Uže Pestalozzi nam je pokazal, kako je telovadba potrebna. On pravi, da telesne vaje ne hasnijo samo telesu, ampak tudi krepčajo duševni razvoj mladini naši. Če nekoliko pogledamo v zgodovino telovadbe, bomo našli, da je Fichte v govorih: „Reden an die deutsche Nation“ priporočal telovadbo opiraje se na Pestalozzija, ki pravi, da si morata telo in duša drug drugemu pomagati. — Tudi Jahn (1778 — 1852) je delal na to, da se je telovadba mej Nemci širila izrekši, da je telovadba národno vzgojilno sredstvo pospešujoče telesne in duševne moči. — Zaradi tega se je tudi pri Nemcih povsod telovadba ukoreninila.

No, devetnajsto stoletje terja telovadbo v vseh šolah. — Za ta predmet imamo tudi več knjig, ki poučujejo o telesni vadbi. Spiess (1810 — 1858) n. pr. je telovadbo s pedagogičnega stališča predelal. On se strogo ravná po človeškem organizmu ter začénja z lahkemi, prostimi vajami, oziraje se na starost in spol. — K prostim vajam priporočuje on tudi telovadbo z drogi ali na drugem orodji. On razdeluje telovadbo po starosti in kaže učitelju, kako naj pedagogično od lahkih vaj do težjih prihaja; to vodilo veljá za vse predmete ljudske šole, in je še posebno pri telovadbi tudi zeló pomenljivo. Pa zakaj naj se telovadba v ljud. šoli uči? Za to, ker je svrha in konec človeške vzgoje: popolno izobraževanje človeka na duši in na telesu. Pa tudi pedagogika terja, da se mora tudi za telesno zdravje šolske mladine skrbeti. — Vzgoja se tedaj ne pečá samo z duševnim izurjevanjem, ampak tudi z krepčevanjem telesa. Primeren živež, dobri čuti, dobri, čisti zrak, zmernost, snažnost na životu, v stanovanji in v obleki, delo in počitek — vse to utrjuje naše zdravje. — Da pa udje in sklepi se okrepe, da vedno močnejši postanejo, da se mišice, katere naše kosti obdajajo, utrdé, da se pravilni krvotok po žilah nikoli ne zadržuje, k temu zeló in zdatno pripomore telovadba.

Pri navadnem, vsakdanjem delu, s katerim si človek svoj kruh služi, ne rabijo in ne urijo se vsi deli telesa enako; ti ali uni bolj delajo, drugi se pa celó zanemarjajo, zaradi tega so tudi slabejši. — Poglejmo mizarja, kovača in druge rokodelce, in prepričali se bomo, da je res tako. — Ljudje, ki bolj sedé, kakor pisarji, krojači i. t. d., morajo, če hočejo biti trdni in zdravi, mnogo hoditi in gibati se. Tem je tudi nekaj telovadbe potreba. Potrebno je tedaj, da se v telesnih vajah že v mladosti vadimo, — kajti te se štejejo k pravilni vzgoji našega telesa. Različne vaje utrjajo ude, mišice, pljuča, dajó telesu tudi lepo rast in postavnost.

Potrebno je, da se v vsaki šoli po večkrat na teden telovadi. Tudi telovadne igre imajo svoj pomen. Igre so različne, med njimi tudi nekatere národne, ki ne prekoračijo

*) Izpovedati moram, da je razvidno iz šol. sporočila g. c. kr. okraj. šol. nadzornika, da se je v telovadbi poučevalo v minulem šolskem letu v sež. kom. okraji samo v Komnu. Pís.

meje šolske discipline; nasprotno — disciplina se tu še bolj ukorenini, ker se vse vaje izvršujejo pod učiteljevim vodstvom.

Kako naj učitelj ravná pri telesnih vajah, ima za to mnogo návoda v različnih knjigah. Naš (p. n.) gospod Klodič, vitez Sabladolski, c. kr. dež. šolski nadzornik, nam v učnih načrtih kaže več pravil pri uku v telovadbi (stran 229).

Poleg vsakojakih vaj, ki nam jih kaže učni načrt, naj se mladina vadi tekati, kajti s tem se pljuča krepčajo in širijo. Otroci šibkih, slabotnih staršev, ali otroci, ki imajo šibka prsa, naj vsaki dan malo, pa počasno in previdno tekajo, tako bodo jim prsa krepkejša. — Pri tekanji naj se trup drži rávno, in roke bolj mirno. Nog nij treba visoko vzdigovati; stopa naj se prav elastično na prste. — Usta naj bodo pri tekanji zaprta, diha naj se počasno skozi nos. Če je otroku vroče, naj se ne usede, ampak naj počasi hodi in se ohlaja. Po dobro uredjenih telesnih vajah otroci postajajo ugibčni in trdnejši, ter dobivajo pogum in up v samega sebe, ter so pravo veselje staršev in učiteljev. — Gojimo tedaj dobro uravnane telesne vaje!

Anton Leban.

Nekaj o zemljepisi.

(Dalje in konec.)

3. Kaj naj se učé otroci iz zemljepisa? Sploh se dá na to odgovoriti: Svoje stanovališče naj poznavajo v zvezdoznanskem, prirodoznanskem in političnem oziru. Nihče, ki hoče veljati za omikanega človeka, ne more biti neveden v zemljepisi, in vsakemu najbliže vprašanje je: kdo si, kaka je zemlja, na kateri bivaš i. t. d.? Povejmo pa to z besedami š. in u. r. z 20. avgusta 1870. l., kjer v §. 58. beremo: „Zemljeznanskemu in „zgodovinskemu uku je nálog, z ene strani s poznavanjem domače zemlje ter najvažnejših „osod avstrijske države in prebivalcev njenih buditi ljubezen k domovju in očevo in ter „udanost cesarju in cesarskemu rodu, z druge strani s prvotnimi pojmi o svetoznanstvu „duševni obzor širiti in srce blažiti“.

Smoter zemljeznanskega uka je: „pregledno znanje svojega domovja in svoje očevo in po naravoslovskih in krájevskih, narodopisnih in političnih razmerah; znanje o najvažnejših stvaréh vse Evrope in ostalih delov svetá s posebnim ozirom na tla, kakoršna so po nekodi, razum najnavadnejših prikazov, ki nastajajo iz podobe, stanja in premikanja naše zemlje. Začetek temu uku je domačega kraja ter njegovega obližja načrtek, kateri se učencem pred očmi polagoma razvija; k temu se počasi dostavlja toliko, da učenec naposled do dobrega umé zemljevid“. Tako šol. in učni red. Navod, ki ga je sestavila deželna učiteljska konferencija za vsako vrsto šol, pové, koliko se tega nauka zemlje po jedno- in večrazrednih ljudskih šolah.

4. Kako naj se poučuje v zemljepisi. Nauk iz zemljepisa naj daje otrokom sliko zemlje in nje prebivalcev vso in pregledno. „Slika pa je prevelika in se ne more na jedenkrat pregledati, naj se tedaj naslika zdaj ta vrsta, zdaj ona; vsaka taka vrsta naj bo za se dovršena, vse vkupaj naj pa predstavljajo vso sliko. Da ni vse zmedeno in je popolno posamezno kakor tudi vse skupno, potreba je, da se risa le bistveno, in označujoče pri vsaki vrsti. Je n. pr. taka, kakor je pri kaki zbirki slik, ki ima predstavljati zgodovino slikarstva; zadosti, da je od vsacega slikarja le kakih dvoje slik, ali teh označujočih, in da je zbirka primerno urejena, potem bode moč, vse pregledati; zbirka dasiravno majhna, vender ugaja namenu“. Držé se tega pravila, kaže se nam dvoje poti: 1. Zemljo gledamo kakor celoto, na nji se nam kažejo posamezni deli — zemeljske celine in morja, — potem se nam predstavljajo države, in tako pridemo od stopnje do stopnje

k posameznemu do domovine. 2. Ali začnemo z domovino, z domačim krajem, potem prestopimo k okrajnemu poglavarstvu, h kronovini, k avstrijski državi, potem pride splošni pregled evropskih držav, bistvene reči v morjih in drugih delov svetá, na primernem kraji pa vpletamo nekaj o neboznanstvu. Prva metoda, analitična, pa tudi druga, sintetična, ima nekaj za se, a tudi zoper se. Analitična metoda je po učnih knjigah za zemljepis v srednjih šolah in tam je menda na svojem mestu; a vender ga ni ljudskega učitelja, ki bi tako učil zemljepis; vsi se bodo menda držali sintetične metode. Kakor povsod tako veljá tudi pri zemljepisi: od znanega do neznanega, od daljnega do bližnjega. Ko bi otroku predstavili pri prvem poučevanju ves svet, morali bi si vse, kar mu pripovedujemo, le zapomniti; deloval bi pri njem le spomin; razumeti bi pa tega ne mogel. Ako pa otroku razkazujemo okolico, zadobi prve pojmove iz zemljepisa po nazoru, in se uči brati zemljevide. Pri domačem potoku spozná vir in ustje, desni in levi breg; pri znani gori vidi vznožje, rebri in vrh. Kar se v domačem kraji prideluje ali izdeluje, mu kaže prirodnine in obrtnijsko blago. Primerjaje domač potok razume reko, porečje; pri ribniku si misli jezero, morje, zaliv, ostrov, polnostrov, morsko in zemeljno ožino. Otroci radi poslušajo tako razumno poučevanje, kar se jim razlaga, ter hoté zmirom slišati kaj novega.

5. Zemljevid pri poučevanju zemljepisa. Pripomočki pri zemljepisnem pouku so zemljevidi in zemeljska obla. Zemljepis se ne more učiti brez zemljevidov; a mi hočemo otroke še pripraviti, da bodo znali brati na zemljevidi. — Popiše se najprej domač kraj, potem domača županija. Otrok naj potem spozná kraje svetá; solnce je uže večkrat videl vzhajati in zahajati; lahko si je zapomnil kraj, kjer solnce stoji zjutraj, opoldne in zvečer. Bližnje kraje tudi pozná in lahko si zapomni, na kateri strani svetá so. V šoli naj narisa učitelj uže znani kraj, sredi table naj bo domač kraj, na konceh table naj pa zapiše strani svetá. V pričo otrok naj potem zvrši učitelj sliko domačega kraja. Tabla naj stoji na stojali tako, da je zgor sever, spodaj jug, na desnem kraji vzhod a na levem zahod, in učitelj lahko opomni, da so zemljevidi tudi tako izpeljani; ko pa hočemo presoditi, kako leží kraj za krajem, položimo zemljevid na ploskev tako, da nam zgornji rob sever predstavlja. Tako naj nastane pred otroci okraj, in zdaj je čas, da se začénja z deželo (kronovino).

Treba je še otrokom dopovedati zmanjšano mero ali omaljeno merilo. Na videz je to težko, le treba je to prav začeti. Ko je učitelj na sredi table domač kraj narisal in okoli tega krog potegnil, lahko pové, da je vas 1 uro daleč od tod, mesto B. pa 2 uri; učenec lahko razume, da je tabla prekratka, da bi kraje tako daleč postavil, kakor so v resnici. Kako si tukaj pomagamo? Mi lahko rečemo, prst ali palčica pomeni 1 uro dolgosti. Ako je imenovani kraj 1 ali več ur od nas, narisamo ga jedenkrat ali dvakrat tako daleč, kakor je prst ali palčica dolga. Otrok vidi tukaj, da se ohrani zmirom pravo dolgost za daljave, in to pa je pglavitna stvar, za kar gre tukaj.

Ali naj tudi otroci zemljevide risajo? Veliko vredno je to, ako jih navadimo, da narisajo deželo s prostimi črtami. Dotična podoba se jim toliko globokeje v spomin vtisne. Zemljevide do dobrega izdelovati je menda preveč zamudno, a tudi namenu ne ugaja posebno.

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

XIII. 1855. »S predragim slovníkom vred, se mi zdí, — Da Vodnikov duh se zdaj v novo glasí« — poje kolednik v Novicah gospodarskih, obertnijskih in narod-

skih stvari, kar se reči smé nekako tudi o dr. J. Bleiweisu, kateri je v trinajstem tečaju spisal na pr.:

„Kako neka sleparica pošteno družino v strašno nesrečo pripravi. Odperto pismice našim županijam (zoper ženitve na korajžo). V senožetih naših leži še veliko mertvega zaklada. Kam bomo prišli, če bomo z lesom tako gospodarili, kakor sedaj gospodarimo. Tudi vojska ima svoje dobro. Od kod možganini červ pri vertoglavnih ovcah in ikre pri prešičih. Od kod izvira bolezen, kadar živina nenavadne, v časih tudi gnjusne stvari liže in ogrizuje, in kako ji pomagati. Kako jablane in hruške množiti po mladikah. S katerimi travami naj se obsevajo senožeti, kako in kdaj. Krompir med ječmenom in laško repico. Koristnost velikega korenja ali velike merkve, in kako ga sejati. Koliko vrednost ima sadje gledé na njegovo redivno moč. Koliko sol goveji živini pri pitanju tekne. Kako z žbeti ravnati. Jams ali kitajski krompir. Opomin gospodarjem zavolj hroščev ali kebrov. Iz občnega zbora c. kr. kmetijske družbe. Koliko dež škoduje pokošeni mervi ali detelji. Besedica o spreminovanji žitne cene. Od stanovitosti žitnih plemen. Razmera klaje, ki jo živina povzije, in stelje, ki se ji nastilja s težo pridobljenega gnoja. Ktera zavarovavnica ali asekuracija zoper škodo ognja je naj bolja. Sadjoreja v našem cesarstvu. Nove postave zastran smerkovih in červivih konj. Kaj je namen umnega plemenjenja in kaj o tem skušnje učé. Velika dnarna potrata pri malih kmetovavcih. Ali ima kmetovavec kaj dobička od tega, če bere kmetijske bukve in časnike itd.“ — Poleg tega je spisal več manjših sestavkov o skušnjah gospodarskih, obertnijskih in rokodelskih, v različnih drobtincah narodskih, o živinozdravstvu itd. — Spisal je teh stvari nekaj izvirno, nekaj po raznih vzlasti kmetijskih časnikih predelal sam, nekaj poslovenil posrednje z malo nagrado po kakem pomočniku. Razvidi se to iz odgovora vrednikovega (str. 416):

»Na pismice Vaše, v katerem nas vprašujete v imenu mnogih: čigavi so spisi v Novicah, nad katerimi in pod katerimi ne stoji ime pisatelja., Vam radi damo sledeči odgovor: Kar se tiče tega vprašanja, je večidel vse to, kar nima nobenega podpisa ali sicer kakega znamenka, moje delo. Ker pa se vseh 13 let nisem nikoli hotel s tem ponášati, da kot vrednik Novic sem tudi njih naj pridniši pisatelj, že veliko let ne podpisujem svojega imena nikjer.«

Jako marljiv bil je to leto dr. Bleiweis, kajti razun vže omenjenega je na svetlo dal 12) Koledarček Slovenski za l. 1855, ktereга namen ni bil enoletna pratika biti, ampak lepoznavna knjiga s Plutarčkom slovenskim. Opisan je prav mično v tem letniku po njem „Baron Žiga Zois“ s podobo. — Knjiga 13) je „Slovensko Berilo za četerti gimnazijalni razred“. V Ljubljani 1855. 8°. 188. V njem spis njegov: Telegrafi nekdanji in sedanji. — Knjiga 14) je „Zgodovina ces. kralj. krajnske kmetijske družbe s statističnim popisom kmetijstva na Krajnskem“. Zložil Dr. J. Bleiweis. Na svitlo dala c. k. kmetijska družba. V Ljubljani 1855. 8°. str. 32. Natisnil J. Blaznik. — Knjiga 15) je „Nauk od reje domače živine“ III. del 8. 71. in 16) „Nauk klavno živino in meso ogledovati“. Po razglasu cesarske postave poslovenil Dr. Janez Bleiweis. VI. del „Živinozdravstva“. 1855. 8. 21. Natisnil J. Blaznik. — „Za natis sta pripravljena sedaj še dva dela, namreč sodniško živinoznanstvo ali nauk od cesarskih postav pri kupčii in družih primerljajih, in pa znanstvo vsih delov, iz katerih je živinsko truplo sestavljeno in njih opravil v zdravem stanu, in potem bo to obširno delo popolnega živinozdravstva doveršeno“, pisal je sam str. 367 v Novicah.

V tem tečaju je znamenito na pr. vrednikovo „Pismice od zamaknjenih“; „o dragini“ (Poglavitni vzrok dragine je vselej le ta, da so poljski pridelki premajhni v primeri s tem, kolikor se jih potrebuje. V obilnosti še nikdar ni bila dragina) itd. — „Kar se prestavljanja knjig tiče, je res to Ahilova pęta slovenskih pisateljev, ker

mislijo, da prestavljaec mora poredoma pobirati vse besede tistega spisa, ktereга prestavlja, in stavke skladati ravno tako, kakor jih je zložil izvorni pisavec. Ker je nemški jezik per eminentiam jezik samostavnih imen, slovenski jezik pa jezik glagolov, izvira pri prestavljanji iz nemškega v slovenski jezik ravno tista zeló navadna okornost, ki je duhu našega jezika nasproti. Dalje je lastnost nemškega jezika, da zapletuje stavke tako, da med poglavni stavek vriva deset družih, ki je po takem ves raztergan in sila dolg; to je sicer po duhu nemškega jezika, pa je ravno nasproti duhu slovenskega jezika, ki govori v kratkih malo zapletenih stavkih. Sicer nam pa tudi niso všeč celó prekratki stavki, da se po vsacih 5 ali 6 besed že postavlja pika; to je po naših mislih otročja pisarija, ktera je le v abecednici na svojem mestu. — Po naši misli naj prebere prestavljaec vselej celi stavek ali še več stavkov izvirnega spisa, potem pa naj si reče: „kako naj ga prestavim, da jo bom zadel tako, kakor govori prost Slovenec?“ Če tako prestavlja, bo odletela cela truma samostavnih imen, in dolgi, desetkrat presekaní stavek se bo razkrojil v več samosvojnih stavkov. Tako bo ostal zapopadek izvirnega spisa, pa v drugačni obleki in obliki — v duhu slovenskega jezika (75). — Radi poterdimó, kar preč. g. dopisnik (Hicinger) omiluje o nezlogi slovenske pisave, vendar dvoje imamo omeniti, kar nas tolaži. Pervo je, da slovenski jezik je še le v dôbi izobraževanja in v ti dôbi se ni godilo nobenemu jeziku drugač. Ozrимо se le na nemški jezik, ki je že lepo izobražen in še dandanašnji se prenareja pisava njegova tako, da tisti, ki smo bili pred 15 ali 20 leti izučeni v njem, bi danes ne znali več tako pisati, da bi v šoli „sine“ dobili. Druga pa je, da hvala Bogú! ljudstvo se ne spodtakuje nad tistimi novejšimi (ali prav za prav starejimi) oblikami, ktere so nekterim učenim toliki tern v peti. Verjemite nam, da tem marsiktere oblike veliko veliko več nepokoja delajo, kakor ljudstvu po različnih krajih slovenskih, ktero ni ukovano v tiste oblike, ktere so slovenski slovničarji in po njih pisatelji oktroirali našemu jeziku, ki pa se hoče dan današnji bolj prosto gibati in ima prav. Kmalí bojo Novice prinesle sostavek „o slovniški sodníi“. Bomo vidili, kaj bojo rekli naši g. pisatelji o njem (130). — Želja edine pisave je skozi in skozi pravična, misel vse hvale vredna, — pa je prezgodnja, in po nasvetovani poti tudi nemogoča o izpeljavi, piše dr. Bleiweis (str. 143. 144) in skazuje o slovniškej sodníi. Prezgodnja je, ker naš jezik je še le sedaj v pravem razvitji zapopaden, se še le na vse strani izobražuje, ker sedaj še le se v njem v mnogoverstnih vedah in znanstvih piše... Naj vrè mošt, da se izdela stanovitno vino!... Pri nas (in menda nikjer na svetu) ni tiste zložnosti, da bi se eden podvergel tudi zoper svojo misel drugemu. „Kdo Vas je postavil, da nam bote postave dajali, kako naj pišemo?“ — tega ugovora si ima sodnija svesta biti, če bi bili tudi sami angelji izvoljeni v njo, ker gotovo je, da ne bo mogla vsim vstreči... „Festina lente!“ to je, „hiti pa se ne prehiti!“ in pa: glej, kaj terja o jeziku večina pisateljev, to je moje vodilo... Da bi pa mogli do pičice ravno vsi po enem kopitu pisati, naj se nikar ne terja, in naj nikogar ne žali, če se ne piše. Saj da „čerka le morí, duh pa živí!“ je star pregovor. Zakaj bi ravno pri nas ne veljal? — Da! presneta vzajemnost naših knjigarjev... Edini pomoček pospešiti leno knjižno občenje je, da vselej kak prijatelj domačega slovstva stopi h knjigarju svojega kraja in ga podrega za naročbo nove knjige; če je naročil, bo dobil, in potem bo tudi po redu plačal (288). — Da ni pravega knjigoteržtva za slovenske bukve, kaj je poglavni vzrok tega? Na to odgovarja (299), ker slovenski pisatelji ne morejo dajati tacih odstotkov, kakoršne dajo nemški, ter ponavlja svoj nasvet, češ, naj knjigarji tudi sami kaj storé, in ne da bi pisatelj ali izdajatelj mogel vselej tista lačna vrana biti, ktera pita sito. — Obseg našega lista je dovolj znan; toraj le ob kratkem rečemo — v povabilu na naročbo, da tudi prihodnje leto bojo obdelovale domačo zemljo in domačo obert-

nijo, domače slovstvo in umetnijo in da bojo tudi na znanje dajale vse, kar je občinstvu o postavah in družih stvaréh vediti potreba; verh tega pa bojo povedale vse in urno, kar se bo po širocem svetu imenitnega primerjalo. Le nekoliko omikan človek ne more biti sedanji čas, da bi ne bral, kar se po svetu važnega godí, naj je v kmetijstvu ali obertnijstvu, v slovstvu ali politiki, ker vse te skušnje in prigodbe zadevajo dandanašnji vsacega nas bolj ali manj (396)“. —

Učne slike iz zgodovine.

(Piše **Tone Brezovnik**.)

(Dalje.)

V. Perzijske vojske. (500 — 449 pr. Kr.)

Ko smo si tako najimnitnejši grški državi in Grke sploh nekoliko ogledali, vrnimo se nazaj v Perzijo ter poglejmo kaj še počné Darij in kaj je z njegovo vojsko, ki je imela namen Grke podjarmiti in uničiti.

I. vojska. (492 pr. Kr.)

Ko je Darij nabral veliko vojsko, poslal jo je pod poveljništvom Mardonija nad Grke. Pa ladije so se pri Atoškem nosu razbile, vojska pa, ki je po suhem šla, pobili in uničili so vojeviti národi Balkanskega poluotoka (Tracije). Mardonij se je na to vrnil z ostanki svoje vojne domov v Azijo, a grške dežele niti videl ni.

II. vojska. (490 pr. Kr.)

Nesrečni konec prve vojske je Perzijskega kralja še bolj razkačil. Takoj je dal nabrati še večjo armado kot je bila prva. Predno pa jo je odposlal, je hotel Grke poskušati, kaj neki mislijo, se bodo li ž njim vojskovali, ali se bodo prostovoljno udali. Poslal je toraj poslance k Grkom in terjal, da naj jim v znamenje, da se hočejo podvreči, vode in zemlje dajo, — kar je pri starih národih pomenilo udajo mesta. Več otokov in mest je ubogalo ter se udalo. V Sparti in Atenah pa so poslance zoper vse mednárodne pravice pometali v vodnjake in brezdna, rekoč: „Tam doli si vzemite, kar si želite!“

Tako ravnanje je Darija strašno razsrdilo. Takoj drugi dan je odjadralo 600 ladij s 100.000 pešci in 10.000 konjiki naravnost nad Atene. Več ladij je bilo obloženih s samimi železnimi verigami, s katerimi so Perzijani nameravali zvezati Grke, ko bi jih premagali. Peljali so seboj tudi veliko mramorno ploščo, katero so hoteli postaviti na razvalinah Atenskega mesta v spomin svoje zmage nad Grki. Tako gotovi so si bili prevzetneži svoje zmage.

Prestrašeni Atenjani pošljejo hitro poslance k vsem grškim mestom pomoči prosit. Ali vse zastonj! Manjša mesta so se bala prevelikega števila nasprotnikov, Spartani pa so se izgovarjali, da po starodavni veri ne smejo pred polno luno nikdar na vojsko iti. Edini Platejci so poslali 1000 vojakov. Bilo jih je vsega skupaj zdaj 11.000 mož. Ti so šli pod vodstvom Atenjana Miltijada do sela Maraton (severo-vzhodno od Aten) sovražniku naproti.

Ko so se v posebni molitvi bogovom priporočili, planejo kot divji vsi hkrati na prevzetne sovražnike ter neusmiljeno po njih udrihajo. Perzijani, ki so se pred posmehovali mali četici vojakov, padali so kot muhe pod meči navdušenih borilcev za svobodo in domovino. Iz prva so se tolažili, da jih je vender mnogo večje število, nego Grkov. Ko so pa videli, da pogumni Atenjani ne odjenjajo, bežali so proti morju, da so jih komaj pete dohajale. Mnogo jih je med potjo poginilo, drugi so popadali v morje ter utonili, ker so prenaglo drli na ladije.

Zmagoviti Grki so dobili ves Perzijski tabor, v katerem so našli obilo zlata, srebra in drugih dragocenih reči. Tudi verige, v katere so jih Perzijani mislili ukleniti, so dobili. Iz mramorne plošče, ki so jo oholi sovražniki hoteli postaviti na razvaline Atenskega mesta, dali so na bojišče narediti velikansk spominek, ki je popotnikom in potomcem še dolgo pričal o najslavnejši zmagi vseh vekov.

Perzijani so mislili, da se bodo Grki mudili na bojišči ter so hoteli ta čas nenadoma vzeti Atensko mesto. Zato so se hitro peljali okoli Sunijskega nosa pred Atene. Ali Miltijad, ki je dobro poznal vse vojaške zvijače, je hitel čez goro Atenam na pomoč. Ko Perzijani prijadrajo pred mesto, zagledajo na bregu znane junake pripravljene na nov boj. Osramoteni se vrnejo v Azijo.

Ko so se še v Atenah veselili svoje nepričakovane zmage, primahajo Špartanci, ki so bili srečno dočakali polni mesec, na pomoč svojim sosedom. Žal jim je bilo, da so prepozno prišli ter se niso mogli načuditi pogumnosti in junaštvu Atenskih vojakov. Šli so pa vendar na Maratonsko polje ter si dali vse na tanko povedati in pokazati.

III. (Kserksova) vojska. (480 pr. Kr.)

Nepopisljiva je bila jeza mogočnega Darija, ko je zvedel, da je mala kopica Ate-njanov pri Maratonu premagala desetkrat večjo perzijsko vojsko. Ni se dal potolažiti, dokler bi se ne maščeval nad malim grškim národom, ki je sè svojim junaštvom osramotil perzijsko imé, pred katerim so se nekdanj tresli vsi národi zahodne Azije. Ker sta si bili že dve vojski tako nesrečno končali, namenil se je sam iti v Evropo ter peljati seboj vojsko, kakoršne svet še ni videl. Tri leta je po vsem svojem velikanskem kraljestvu nabiral vojakov, konjev, ladij in živeža. Že je bilo vse pripravljeno, kar ga nenadoma prehití smrt.

Naslednik mu je bil njegov sin Kserks. Kserks se je še bolj pripravljaj na vojsko, nego Darij. Cela štiri leta je še nabiral vojakov ter skrbel za vse, česar je bilo treba za vojsko. Velikansko brodovje s pomorskimi vojaki in živežem je imelo spremljati vojsko na suhem. Ko so bile slednjič vse priprave gotove, začela se je vojska počasi dalje pomikati. Prek Helesponta je dal Kserks narediti dva mosta na ladijah. Ali ko-maj je bilo delo dovršeno, nastane strašen vihar in razdere oba mosta. Oholi kralj je ukazal stavitelje pomoriti, nemirno morje pa bičati in verige vanj metati, za to ker se je predrznilo z vzburjenimi valovi zavirati naklepom mogočnega kralja. Kmalu so drugi stavitelji dodelali dva nova mosta in brezštevna vojska je jela prehajati čez mostova. Bilo pa je toliko vojakov, služabnikov, voz, konj in druge živine, da so še le v sedmih dneh vse čez spravili, akoravno so noč in dan hodili in vozili čez mostova. Pri mestu Dorisk (v Traciji) je Kserks ukazal, da se ima vojska prešteti. Odšteli so najpred 10.000 mož. Ti so prav tesno skupaj stopili, a prostor, ki so ga pokrili, je dal kralj ograditi. Na to je prvih 10.000 odstopilo in drugih 10.000 je napolnilo ograjeni prostor. Tako se je pokazalo, da je vsa vojska štela en milijon 700.000 pešcev in 80.000 konjikov. Brodovje je štelo 1200 bojnih in 3000 prevoznih ladij z živežem in drugimi vojskinimi potrebščinami; mornarjev pa je bilo vseh skupaj pol milijona. Da bi se ladije ognile nevarni voznji okoli Atoškega nosa, je dal Kserks ondi skopati širok prekop.

Zdelo se je, kot bi prišla vsa Azija nad Evropo. Kot vesoljni potop razlili so se Azijati po Balkanskem polotoku proti Grški. Tù ni bilo misliti na kak upor! Od vseh strani so jim pošiljali vode in prsti nasproti. — Vender Atenjani in Spartani tudi v tej sili niso obupali. Duša vsemu početju je bil Atenjan Temistokláj. (Dalje pride.)

D o p i s i.

Iz Koperskega okraja. »Slov. učit. društvo za Koperski okraj« ima, po odborovem sklepu s 7. maja t. l., v 25. dan t. m. ob 8. uri zj. svoje glavno letno zborovanje v Pasjivasi, s tem-le dnevnim redom: 1. Nagovor. 2. Poročilo društvenega delovanja pret. leta. 3. Poročilo blagajnikovo. 4. Volitev treh pregledovalcev društvenih računov. 5. »Slovenci na Koroškem«, etnografične in jezikoslovne črtice; govori g. prof. Julij plem. Kleinmayr. 6. Razmišljevanje starega skušenega šolnika o šolskem obiskovanji; govori g. A. Vrtovec. 7. Vpliv učiteljev na narodno blagostanje; predava g. Zdravko Preložnik. 8. O šolskih vrtilih; predava g. Leopold Krapš. 9. Volitev društvenega vodstva. 10. Predlogi čč. gg. društvenikov.

K obilnej udeležitvi vabi čč. gg. društvenike najuljudnejše

predsedništvo »Slov. učit. društva za Koperski okraj«.

Iz Vojnika. Zborovanja Celjskega učit. društva v 4. dan maja t. l. se je udeležilo 20 udov. Ko se je prečital in odobril zapisnik zadnje seje, prečital nam je g. predsednik pismo g. Iv. Miklošič-a, v katerem se ta gospod za poslano častitko k njegovemu odlikovanju prav srčno zahvaljuje; potem razdeli med ude slovenske Prettenhoffer-jeve zvezke za pisanje, risanje in računanje ter kaže na ogled in v naročevanje časnik »Der praktische Obstzüchter« (Klosterneuburg bei Wien). Zatem je bil na dnevnem redu govor g. V. Jarca »o domovinoslovji«. A poročevalec pravi, da se danes ni pripravil za ta govor, kajti po njegovem mnenji je boljše, da vsi udje do prihodnjega (junijevega) mesečnega zborovanja ta važen predmet premislimo, izvolimo si občnega poročevalca ter se kolikor mogoče o tem vsestransko pogovorimo. Za danes pa pravi g. poročevalec, da, če mu društveniki privolé, bode govoril o glagolih prve vrste, kajti jezikov pouk je najvažnejši v ljudski šoli, in če nas vse ne moti, zavzela bo slovensčina v kratkem na slovenskih tleh ono veljavo, koja ji po vsej pravici gre in marsikateri, ki jo je do zdaj le preziral in jo še celó zaničeval, poprijemal bode se na tihem slovenske slovnice, ter se je priučeval. Če pa bodo že drugi stanovi morali dobro znati slovenski, treba je to tembolj učitelju, ker, kako bi popravljaj spise drugim, če jih sam ne zna pravilno spisovati? Zbor pritrdi govornikovemu predlogu, in tako je obravnaval glagole prve vrste v vseh sedmih razredih.

Po končanem tem govoru, je nastopil podpisani ter govoril »o rastlinoznanstvu (biljarstvu) v ljudski šoli«. Govornik je razdelil svoj govor v teoretični in praktični del. V prvem delu je govoril o namenu pouka v rastlinoznanstvu v ljudski šoli in s čim naj se peča ta pouk ter kako naj se učí. V drugem delu je dejansko obravnaval »krvavi mlečnik« za srednjo stopnjo ljudskih šol. — Potem smo se še marsikaj pogovorili o raznih zadevah našega društva.

Tone Brezovnik.

Iz Železnikov. (Učiteljska konferenca. Mala utopljenka. Svarilni vzgled.) Učiteljska konferenca našega Kranjsko-Loško-Tržiškega šolskega okraja se bo to leto vřila 8. julija t. l. v Loki. Dnevni red letos ni obširen. Obravnavali se bodo poleg navadnih vsakoletnih toček še te-le: a) »Versko-nravna vzgoja v ljudski šoli«. b) »Naméra in znanbitno omejenje realističnega pouka v ljudski šoli«. c) »Vpliv šole na naravno življenje ljudstva«.

Zadnja leta so se pri naših konferencah večkrat izrekle želje, naj bi se te ne vřile samo edino le v Kranji in Loki, ampak določili naj bi se v to tudi drugi kraji, recimo: Tržič, Cerklje, Smlednik, Poljane, Železniki i. dr. Na ta način bi gg. učitelji, ki službujejo v okraji, taistega v teku let lahko vsega obhodili in poznali. (Morda bi bila tudi za druge šol. okraje želeti taka prenemba.) Do zdaj se pri nas učiteljskim željam na dotičnem merodajnem mestu ni vstrezalo; mogoče pa, da se bo zanaprej, ker je dobil naš šolski okraj zadnji čas novega c. kr. gosp. okr. glavarja, ki bo zadevo dotičnih troškov, t. j. potnine morda drugače tolmačil, kakor pa njegov g. sprednik.

V 25. dan marcija, t. j. v praznik oznanenja Mariji, utopila se je tû mala, 5 — 6 let stara deklica. Večkrat so že prav natančno in skerbno iskali njeno mrtvo truplo, a ne morejo ga najti; ga je li zagrnila glena, ali požrla ga celó kaka ujedna žival, Bog vé. V svarilni vzgled za otroke pa zapišemo naslednje:

Pripovedovalo se je, da je malo utopljenko taisti popoludan, ko je utonila (Šmarijin dan), njena stara mati vabila, naj gre z njo v cerkev k večernicam; — a deklica se ji je menda ustavila, — da! celó že s pota proti cerkvi se nazaj domov vrnila. Sodi se pa po vseh okoliščinah, da je revšče ravno med popoludansko božjo službo padlo v derečo vodo. Omenil sem o ugodni priliki te žalne dogodbe tudi neki dan otrokom v šoli in jim djal: »Glejte otroci! deklica ni hotla ubogati svoje stare matere; zato je pa angel varuh ni varoval, in neusmiljena smrt jo je potegnila v valovje«.

J. L.

Iz Postojinskega okraja. Zavednost, opravičena svést lastne svoje veljave podaruje posamezniku ko i celej korporaciji zmožnost, da zavzema v družbi človeškeje óno mesto, ki mu gre po pravici. — Naš stan se čedalje bolj zavéda svoje veljave, — in tudi mej učitelji slovénskih pokrajin se zavednost lepo razcvíta in v poslednjem času bolj in bolj pojavlja. Osobító naši Štajerski sobratje se kaj krepko gibljejo in po mnogih svojih društvih kazó, da so vneti ratarji svojega polja ter vredni zastopniki svojemu poslu. Tudi po Primorskem jeli so slovenski učitelji pridno delovati, vzlasti óni »Sežansko-Komenskega« okraja. — Blíža se čas okrajnih učiteljskih konferencij. Sodrugi! — delajte in govorite takrat zató, da se i na Kranjskem — vsaj v največjih okrajih — osnujejo samostojna okrajna učiteljska društva! Štajerska ima dosti šolskih okrajev, ki so za tretjino manjši od marsikojega naših, — pa vender imajo svoje uč. društvo. Združujmo se!

Naš Postojinski okraj spada mej največjeje šolske okraje vse Kranjske, šteje do 50 učiteljev in učiteljic: umno uravnano društvo moglo bi tú dosti hasniti. Tovariši, premislite torej resno to za nas velevažno stvar ter pri bodočem učiteljskem zboru povejte svoje in ukrenite pravo!

Napósled naj omenim še nekaj: Vsakega zavednega slov. učitelja zanima delovanje vesolnega nam sodruštva ko sploh vse zadeve, ki se tičejo šolstva, oziroma učiteljstva, po Slovenskem. Zvesti in vestni tolmač dogodjavev na šolskem polji Štajerskem nam je Vojniški učitelj, g. Tone Brezovnik. Bi se-li »Tovarišu« ne oglasil slični poročevalec za šolske vesti na Primorskem in v slovenski Istri? Ako zdajci hočemo kaj bolj natančnega pozvediti o ondotnih uč. razmerah, seči nam je po »Eдинosti«, »Soči«, »Šoli«. A te liste ima pač rekdo kdo vse. Zató bi nam pa vrlo bilo po vseči, ako bi se nam prijavilo od časa do časa »splošno poročilo« za šolske stvari v Primorskej in Istri.*)

— k. —

Iz Krškega. Koncem minulega leta smo naznanili, da bode izhajal »Pedagogični letnik«. Ker se je pa za to šolsko knjigo jako prepíčlo število naročnikov oglasilo, zato smo za letos opustili izdavanje tega letnika.

Dotični odbor.

Od Št. Jurija ob juž. železnici (Štajersko.) (Šolske razmere.) Leto za letom se tukaj število za šolo sposobnih otrok pomnožuje. Iz dvorazrednice postala je tri- in pozneje štirirazrednica. Za tekoče šolsko leto pa je dež. šol. svét zbog prevelicega števila obiskujočih otrok družemu razredu dovolil vsoporednico, katerej je krajni šol. svét že tudi sobo in sobno-šolsko opravo preskrbel. Za ta razred razpisano je bilo eno podučiteljsko mesto, in o velikej noči bi se bila imela otvoriti peta učna soba, kar se pa do zdaj še ni obistenilo in se naj menj tekoče šolsko leto tudi zgodilo ne bo. Drugi razred, čez 150 otrok broječ, mora imeti poludnevni pouk. Pred velikonočnimi prazniki je g. Jožef Dobnik, bivši učitelj v drugem razredu, odišel k sv. Florijanu na novo osnovano enorazrednico v Konjiškem okraji. Imela bi bila priti dva učitelja — a prišel — ni nobeden. G. Jug, ki je zdaj v Ptujskem okraji, bil je po sl. kraj. šol. svétu predložen in od slav. okrajnega šol. svéta Celjskega tukajšnjim podučiteljem imenovan; a došel mu je dekret le par dni prepozno (postavno štiri tedne pred veliko nočjo), in vsled tega mora g. Jug z dekretom v roki čakati na tukajšnjo službo — a šola na njega do konca tekočega semestra. Na drugo izpraznjeno mesto imela bi bila priti neka učiteljica — pa tudi tiste ni bilo. To zadrego je sl. okraj. šol. svét s tem zmanjšal, da smo dobili mesto dveh, vsaj eno učiteljsko moč; prišla je za tekoče šolsko leto gdé. Matilda Schott, ki je učiteljevala prej v Braslovčah.

Vlani v spomin cesarjevičeve poroke osnovano sadnorejsko društvo »Kronprinz Rudolfsverein für Obstbaumzucht« lepo napreduje. V spodnjem trgu se je velik kos »trške gmajne« razkopal, za osušenje močvirnih delov so se vložile glinaste cevi; in že letos se je posadilo več tisoč mladih drevesev, ter mnogo jabolčnih in hruševih peček nasejalo. Vrt ima lepo lego in novo ograjo iz lat. Drevje iz te drevsnice, ki se imenuje »Štefanie-Garten«, se bo po vsej fari razdeljevalo — brezplačno.

Valentin Jarc.

Iz Ljubljane. Iz seje c. k. dež. šolskega svéta v 15. dan aprila t. l. Stavijo se dve vprašanji (interpelaciji), ki jima g. prvosednik odgovarja. — O tem, kako bi se malo po malem razširjeval slovenski učni jezik v gimnazijah na Kranjskem se je vsled min. ukaza s 4. julija 1881. l., št. 8701 na višje mesto nasvetovalo. — Reši se več prošenj za oproščenje šolskega denarja. — Gimn. profesorju se pripozná in nakaže druga starostna doklada. — Štiri učiteljske službe se zadržno umestijo. — Prošnja pomožnega učitelja, da bi ponavljal učiteljsko preskušnjo, se zavrže.

*) Nadejamo se, da kakor na Štajerskem tako se bodo naši tovariši tudi v Primorskej in v Istri pa tudi na Koroškem zglasovali v našem listu, ter se združevali v eno močno občestvo — po načelu, da „v združbi je moč in napredek“.

Uredn.

— Učiteljske preskušnje so se že 29. preteč. m. končale. En učitelj in ena učiteljica nista prišla k preskušnji. Iz med teh, ki so bili pri spraševanju, so dobili spričalo št. II. štirje, št. III. pet, in št. IV. štirje učitelji; iz med učiteljic pa so dobile tri spričalo št. II. in pa pet št. III. Dopolnilne preskušnje so tri učiteljice (med temi dve šolski sestri) dobro dostale. Pismo vprašanje iz slovenščine je bilo: a) Učilnica — vrt, učitelj — vrtnik. b) Kolikér je slovenski glagol? c) Slovenščina pred Trubarjem.

— Odpovedal se je častni službi kot župan glavnemu mestu na Kranjskem v Ljubljani gospod Anton Laschan, in na njegovo mesto izvoljen je bil 30. preteč. m. gospod Peter Graselli. V šolski oddelek izvoljeni so bili ti-le gospodje odborniki: A. Bajer, dr. vitez Bleiweis, dr. Drč (načelnik), Hribar, dr. Zarnik, R. Pirker (nač. namestnik) in Dežman.

— Slovenske abecedne stenske table (Razingerjeve in Žumerove) je ministerstvo za bogočastje in uk odobrilo za rabo v slovenskih ljudskih šolah, v katerih se rabi tudi njuni Abecednik.

— Otroci zeló bolehalo tudi v Ljubljani. Pretečeni teden je bolnih in zaradi bolezni izločenih samo v 1. peterorazredni m. deški šoli v vseh razredih čez 50 ni hodilo v šolo. Da to zavira šolski napredek (posebno zdaj konec šolskega leta), je očividno.

— Oddaja se Urban Jerinova ustanova ubogim učiteljskim udovam in sirotam 30 gold. 36 $\frac{1}{2}$ kr. na leto. Prošnje ravnajo se na c. k. dež. vlado ter se oddajajo pri c. k. okrajni gosposki.

— »Ljudski glas« imé je novemu slovenskemu listu, ki je izšel v Ljubljani v 1. dan maja t. l. Izhajal bode 1. in 16. vsacega meseca in veljá do konca dec. t. l. 2 gold. Urednik in izdajatelj mu je Fil. Haderlap.

— Odborova seja slov. učiteljskega društva bode 1. junija t. l. ob 2. uri popoldne v Virantovi hiši v II. nadstr., h kateri vse g. g. odbornike in tudi druge g. g. družabnike uljudno vabi

tajništvo tega društva.

Raznoterosti.

— **Milan Dragojevič**, pedagogijska pripoved, priredil za naš (hrv.) narod Mijat Stojanović, v Zagrebu (naklada hrv. ped.-književnega zbora) 1882, je naslov tej zeló zanimivi knjižici, ki obsega v 32. kratkih poglavjih mično in jako vzgojno pripoved.

Prišla je tudi ravno tù na svitlo »Savka i Stanko«, izvorna pripoved, napisal Davorin Trstenjak. Ta knjižica namenjena je bolj zrelej hrv. mladosti. Čitateljem našega lista, ki so hrvatsčine zmožni, živo priporočamo obe ti zali knjigi, ki se dobivati v knjižari Lav. Hartmanovi v Zagrebu.

— Knjigo „**Liturgika** ali sveti obredi pri vnanji službi božji“ (spisal Anton Lésar), I. in II. del, 2. natis 1881, natisnil Ign. Kleinmayr in Fed. Bamberg v Ljubljani, stane 1 gold., je ministerstvo za bogočastje in uk za rabo v srednjih šolah, kjer se kerščanski nauk po slovenski poučuje, odobrilo.

— **Pedagogično društvo v Galiciji** imelo bo letos svoj potovalni shod v mestu Kolomeji. S tem shodom združena bode razstava vseh pedagogičnih in sploh v to stroko spadajočih časnikov, izimši jedino politične liste. Ta razstava bila bi ob jednem novo duševno vzbujalno sredstvo za posvetovanja v učiteljskih konferencah; dokazovalo bi pa tudi, koliko hasnijo strokovnjaški listi napredku in občneji omiki, in konečno je primerjajoča sestava vseh z umetnostjo, znanstvom, pedagogiko in lepovljem bavečih se listov jako pučna. Odbor se tedaj obrača na uredništva vseh nepolitičnih listov, da mu pošljejo jeden iztis svojega časnika in sicer meseca majnika ali nadalje do 15. junija t. l. izhajajočega pod naslovom: Das Comité der Ausstellung europäischer Zeitschriften zu Kolomea in Galizien.

— **Za zgrádo češki učiteljski izobraževalnici** v Olomuci je dovoljeno 210.000 gold. Kaj pa na Kranjskem?

— **Društva „Matica školska“** zahteva češkim šolam v Berni lastne nadzornike.

— **Učiteljišča na Ogerskem.** Leta 1880/1. bilo je na Ogerskem 70 učiteljišč, in sicer 53 za učitelje in 17 za učiteljice.

— **Učiteljsko osebje v Parizu** dobilo je nov zakon, po katerem se delí v definitivne in pomočne učitelje. Pomočne učitelje imenuje nadzornik akademije, a definitivne ravnatelj na nadzornikov predlog. Učitelji in učiteljice delé se v 5 razredov, od kojih učiteljem prvega razreda pripada plača 2100 fran., učiteljicam pa 1800 fran.; učiteljem zadnjega razreda 1000 fran., a učiteljicam pa 800 fran.

— **Telovadbe v šolskih sobah** popolno zavržejo „Freie päd. Blätter“ rekši, da se s tem pljuča kvarijo s slabim vzduhom in prahom, ki ga šolska mladost največ konec šolskih ur mora uživati. Telovadba v šolskih sobah ni nič kot videzno bistvo (Scheinwesen). — Res je tako!

— **Nemško šolsko društvo** na Dunaji kaže v pobotu (bilanci) za 1881. l., da je imelo 44.797 gold. 43 kr. letnih doneskov, 26.378 gold. 71 kr. daril in 2907 gold. 86 kr. obresti. Za podporo šolam se je preteč. l. izdalo 39.983 gold. 85 kr., od katerih se je dalo 4351 gold. 58 kr. za nakupovanje šolskih posestev na Kranjskem.

— **Stoletnico Friderikovo Froebel-novo** obhaja nemško učiteljstvo, kajti ta psiholog (dušeslovec) otroškega življenja porodil se je 21. aprila 1782. l. Koliko bi take otroške odgojilnice koristile nam Slovencem, ko bi jih imeli po njegovem kopitu, ne moremo reči.

— **Na Angleškem je umrl** 20. preteč. m. najslavnejši natoroznanec tega stoletja, **Charles Darwin**. Njegova teorija o naravnem izboru plemen v boji za obstanek je našla mnogo privrženecv ter hudo vpliva na vse družabne in državne razmere. Nemoralno je načelo Darwinove teorije, da le moč daje pravico in zato zavržljivo. Ponižati bi se moral človeški rod do živine, zavreči bi moral vse vzore in ideale, pokopati vse upe, ako bi se poprijel Darwinovega uka. Mi smo prepričani, da božja iskra, iz katere se sveti pravica i ljubezen, nadvlada osorno načelo, katero stavi na prvo mesto surovo silo. („Edinost“.)

— **Osmi splošni učiteljski zbor** bode letos 3., 4. in 5. avgusta t. l. v Libercu (Reichenberg) na Češkem. Odbor. Dunajskih učiteljev vabi učitelje, da naj pošiljajo do 30. junija gradiva za obravnavo in tem primerne reke (Thesen); tudi naj se imenuje poročevalec. — G. nadučitelj A. Katschinka, V., Nikolsdorfer-Strasse, 18, Wien, vzprejema taka naznanila.

— **Solčni mrak** v 17. dan maja t. l. poznal se bo pri nas na solčni svetlobi precej. Mesec se bode dotaknil solca prvokrat ob 6. uri 47 minut in drugokrat ob 8. uri 33 minut zjutraj. V sredi mraka, t. j. ob 7. uri 40 min., bode 0.39 solčnega premera ali 4.7 palcev pokritih. Mrak bode trajal tedaj 1 uro 46 min. Mesec se bode približeval solcu na spodnji desni strani in zadel vanj blizu tam, kjer stoji petka na naših urah, ako si namreč mislimo solnce kot sprednjo ploščo ure, kjer so številke zaznamovane in številko 12 kot severno piko na solci, kjer se števjanje pričénja. (Po „Zvon-u“.)

Prememba pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. 2. t. m. umrl je g. Franjo Bajec, učitelj na Ostrožnem Brdu.

Harmonika.

Izvrstna harmonika (Fussharmonika) s štirimi izpremeni, z jako močnim in s prijetnim glasom, se prodaja. — Več o tem pové

Alojzi Jaklič, v Šmartnem pri Litiji.

V R. Milic-evi tiskarni v Ljubljani je prišla v drugem natisu ravnokar na svitlo:

Pesmaričica po številkah

za nežno mladino.

Sèstavil **Anton Foerster**. — Založil in natisnil **R. Milic**.

— Cena 15 kr. —

Po pošti naj se priloži za 1 iztis 2 kr., za 2 do 7 iztisov 5 kr., za 8 do 17 iztisov 10 kr., od 17 iztisov dalje 15 kr. — Na vsakih 12 iztisov priloži se 1 iztis brezplačno.